

บทที่ 5

การพัฒนาการปฏิบัติตนตามหลักพุทธศาสนพิธี ของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนอนุบาลเสนาไห้ อำเภอเสนาไห้ จังหวัดสระบุรี

ขั้นตอนระยะที่ 3 ของการวิจัยเป็นการศึกษาเพื่อตอบปัญหาคำถามของการวิจัยว่าจะพัฒนาการการปฏิบัติตนตามหลักพุทธศาสนพิธี ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ได้อย่างไร โดยนำเสนอรายละเอียด 5 ขั้นตอนดังนี้

1. คำถามการวิจัย
2. วัตถุประสงค์การวิจัย
3. วิธีดำเนินการวิจัย
4. ผลการวิจัย

คำถามการวิจัย

จะการพัฒนาการการปฏิบัติตนตามหลักพุทธศาสนพิธี ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนอนุบาลเสนาไห้ ได้อย่างไร

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อการพัฒนาการการปฏิบัติตนตามหลักพุทธศาสนพิธี ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนอนุบาลเสนาไห้

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในระยะที่ 3 นี้ เป็นการวิจัยที่มีความสำคัญมาก ซึ่งเป็นขั้นตอนที่ต่อเนื่องจากการศึกษาในระยะที่ 1 และระยะที่ 2 ที่เกิดจากการปฏิบัติจริงแบบมีส่วนร่วม ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายจะได้เข้ามาร่วมปฏิบัติการเพื่อให้เกิดการพัฒนาการปฏิบัติตนตามหลักพุทธศาสนพิธี ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนอนุบาลเสนาไห้ อำเภอเสนาไห้ จังหวัดสระบุรี และเพื่อให้บรรลุตามดัชนีชี้วัดความสำเร็จในการพัฒนา ผู้วิจัยจึงได้ใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) โดยให้ผู้มีส่วนอย่างสำคัญในการพัฒนาการปฏิบัติตนตามหลักพุทธศาสนพิธี ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ร่วมกันปฏิบัติกิจกรรม โดยใช้แนวทางและการที่กำหนดไว้ในระยะที่ 2 และให้มีความสอดคล้องกับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 โดยมีวิธีดำเนินการวิจัยและพัฒนา ดังนี้

1. กรอบการวิจัย

การศึกษาในระยะที่ 3 เป็นการนำแนวทางวิธีการพัฒนาและดัชนีชี้วัดความสำเร็จที่ผู้มีส่วนอย่างสำคัญและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาการปฏิบัติคนตามหลักพุทธศาสนพิธีของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนอนุบาลเสาไห้ อำเภอเสาไห้ จังหวัดสระบุรี ร่วมกันพัฒนาไว้ในระยะที่ 2 มาใช้เป็นกรอบในการพัฒนา

2. ประชากรในการวิจัย ประกอบด้วย 2 กลุ่ม ดังนี้

1. ผู้มีส่วนสำคัญในการพัฒนาการปฏิบัติคนตามหลักพุทธศาสนพิธี ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 3 ห้องเรียน จำนวนทั้งสิ้น 123 คน ในภาคเรียนที่ 2 ประจำปีการศึกษา 2551 และผู้วิจัยดำเนินการสุ่มอย่างง่าย (simple random sampling) ด้วยการจับสลากจาก 3 ห้องเรียนทั้งหมด ให้เหลือ 1 ห้องเรียน ได้ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5/3 จำนวน 41 คน โดยแบ่งเป็นนักเรียนชาย จำนวน 21 คน เป็นนักเรียนหญิง 20 คน

2. ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาพุทธศาสนพิธีประกอบด้วย 2 กลุ่ม คือ 1) กลุ่มที่เป็นพระภิกษุสงฆ์ และ 2) กลุ่มที่เป็นฆราวาส รวมทั้งสิ้น จำนวน 18 รูป/คน ดังนี้

2.1 กลุ่มที่เป็นพระภิกษุสงฆ์ จำนวน 6 รูป ได้แก่

- 1) พระภิกษุผู้สอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียน จำนวน 1 รูป
- 2) พระภิกษุผู้รู้และเชี่ยวชาญในด้านศาสนพิธี จำนวน 2 รูป
- 3) พระภิกษุดำรงตำแหน่งตัวแทนคณะกรรมการศึกษาเจ้าอาวาสหรือผู้ช่วยเจ้าอาวาส จำนวน 1 รูป

4) พระภิกษุที่จำพรรษาอยู่ในวัดสูง จำนวน 2 รูป

2.2 กลุ่มที่เป็นฆราวาส จำนวน 12 คน ได้แก่

- 1) ผู้บริหารโรงเรียนอนุบาลเสาไห้ จำนวน 2 คน
- 2) ตัวแทนครูประจำชั้นของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 1 คน
- 3) มัคทายกและไวยาวัจกรของวัดสูง จำนวน 2 คน
- 4) ตัวแทนผู้ปกครองนักเรียน จำนวน 7 คน

3. วิธีการและเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยใช้วิธีการของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) โดยการปลูกจิตสำนึกให้เห็นความสำคัญของพุทธศาสนพิธี เกิดความตระหนักและศรัทธาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ซึ่งเป็นผู้มีส่วนเกี่ยวข้องอย่างสำคัญและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกๆ ฝ่ายให้ตระหนักถึงปัญหาและบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบตลอดจนร่วมมือกันนำองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยในระยะที่ 1 และระยะที่ 2 ไปสู่การปฏิบัติจริงเพื่อแก้ไขปัญหาการพัฒนาการปฏิบัติคนตามหลักพุทธศาสนพิธีของนักเรียน โดยใช้แบบสอบถามก่อนและหลังการพัฒนาที่ได้มีการ

ปรับปรุงมาจากการค้นพบของปัญหาและการสังเกตแบบมีส่วนร่วมเพื่อใช้สำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูลผลการพัฒนาการปฏิบัติคนตามหลักพุทธศาสนพิธีของนักเรียน

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลและการแปลความหมายข้อมูลดำเนินการ ดังนี้

การวิเคราะห์เชิงปริมาณ (quantitative analysis) ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการตอบแบบสอบถาม จำนวน 2 ฉบับ โดยใช้สถิติเชิงบรรยาย (descriptive statistic)

1. แบบสอบถาม (ฉบับที่ 1) ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพทั่วไปของนักเรียน นำมาวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการแจกแจงหาค่าความถี่ (frequency) หาค่าร้อยละ และตอนที่ 2 เกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจพื้นฐาน เรื่องการปฏิบัติคนตามหลักพุทธศาสนพิธีของนักเรียน นำมาวิเคราะห์ข้อมูล ซึ่งมีลักษณะเป็นแบบเลือกตอบ (check list) ตามแบบมาตราส่วนประมาณค่า มี 3 ระดับ คือ ใช่ (ตอบถูก) หมายถึง 1 คะแนน, ไม่แน่ใจ (ตอบผิด) หมายถึง 0 คะแนน, ไม่ใช่ (ตอบผิด) หมายถึง 0 คะแนน แล้วนำคะแนนที่ได้ของแต่ละข้อมารวบรวมและเทียบให้เป็นค่าร้อยละ และปรับใช้เป็นสเกล 3 ระดับ ตามเกณฑ์ดังนี้

ตอบถูกร้อยละ 80 – 100 หมายถึง มีระดับความรู้ มาก

ตอบถูกร้อยละ 60 – 79 หมายถึง มีระดับความรู้ ปานกลาง

ตอบถูกร้อยละ 0 – 59 หมายถึง มีระดับความรู้ น้อย

และนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลในรูปตารางประกอบความเรียง ประกอบด้วยข้อคำถาม จำนวน 33 ข้อ

2. แบบสอบถาม (ฉบับที่ 1) ตอนที่ 3 และ(ฉบับที่ 2) เกี่ยวกับสภาพปัญหาด้านพฤติกรรมกรปฏิบัติคนตามหลักพุทธศาสนพิธีของนักเรียนและผู้ปกครองนักเรียน มีข้อคำถามเหมือนกัน ซึ่งมีลักษณะเป็นแบบเลือกตอบ (check list) ตามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 4 ระดับ คือ เป็นประจำ, บ่อยครั้ง, นานๆ ครั้ง, และไม่เคยทำ แล้วนำมาวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการหาค่า (mean) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) ซึ่งกำหนดเกณฑ์การวัดและการแปลความหมายของบุญชุม ศรีสะอาด (2541, หน้า 100) ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 3.50–4.00 หมายถึง มีระดับปัญหาการปฏิบัติ มากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 2.50–3.49 หมายถึง มีระดับปัญหาการปฏิบัติ มาก

ค่าเฉลี่ย 1.50–2.49 หมายถึง มีระดับปัญหาการปฏิบัติ ปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.00–1.49 หมายถึง มีระดับปัญหาการปฏิบัติ น้อย

และนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลในรูปตารางประกอบความเรียง ประกอบด้วย ข้อคำถาม จำนวน 13 ข้อ

3. แบบสังเกตพฤติกรรมทักษะการพัฒนาการปฏิบัติคนตามหลักพุทธศาสนพิธี ซึ่งมีลักษณะเป็นแบบเลือกตอบ (check list) ได้แก่ การปฏิบัติคนได้ถูกต้องและไม่ถูกต้อง ตามราย

ข้อคำถามของแบบสังเกต ตามกรอบแนวคิดของการวิจัย มีผู้ช่วยวิจัย (จำนวน 6 คน) เป็นผู้ร่วมสังเกตพฤติกรรมระหว่างการฝึกอบรมก่อนและหลังแล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์ โดยหาค่าแจกแจงความถี่ ร้อยละ และสรุปการบันทึกหลังจากการสังเกตแล้วนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลในรูปตารางประกอบความเรียง

เครื่องมือฉบับนี้ ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นเพิ่มเติมหลังจากได้รับคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อใช้เก็บข้อมูลการเปลี่ยนแปลงด้านพฤติกรรมทักษะการปฏิบัติตนของกลุ่มประชากรเป้าหมาย

ผลการวิจัย

จากการพัฒนาเกี่ยวกับการปฏิบัติตนตามหลักพุทธศาสนพิธี ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนอนุบาลเสนาไห อำเภอสนาไห จังหวัดสระบุรี เป็นการลงมือปฏิบัติตามโครงการที่มีผู้มีส่วนสำคัญ คือ นักเรียนและผู้ที่เกี่ยวข้องได้กำหนดโครงการฝึกอบรมการพัฒนาการปฏิบัติตนตามหลักพุทธศาสนพิธีของนักเรียน โดยการวิเคราะห์และเปรียบเทียบค่าร้อยละของผลการทดสอบก่อนและหลังการพัฒนา มีดัชนีชี้วัดความสำเร็จในการปฏิบัติตนตามหลักพุทธศาสนพิธีของนักเรียน ซึ่งจะขอนำเสนอผลการวิจัยดังนี้

1. ความรู้ เกี่ยวกับการปฏิบัติตนตามหลักพุทธศาสนพิธี ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนอนุบาลเสนาไห อำเภอสนาไห จังหวัดสระบุรี

ผู้วิจัยดำเนินการจำแนกตามกรอบแนวคิดในการวิจัย คือ 1) การแสดงความเคารพพระรัตนตรัย 2) การประเคนของถวายพระภิกษุ 3) การอาราธนาศีล อาราธนาธรรม อาราธนาพระปริตร 4) การกรวดน้ำอุทิศ ซึ่งมีรายละเอียด ปรากฏผลดังตาราง 22-25

ตาราง 22 เปรียบเทียบ ระดับความรู้ การปฏิบัติตนตามหลักพุทธศาสนพิธีของนักเรียน การแสดงความเคารพพระรัตนตรัย ก่อนการพัฒนาและหลังการพัฒนา

ข้อ	การแสดงความเคารพ พระรัตนตรัย	ระดับความรู้			ผลการพัฒนา
		คิดเป็นร้อยละ (n=41)			
		ก่อน ตอบผิด	หลัง ตอบผิด	ตอบถูก เพิ่มขึ้น	
1.	การไหว้การมัสการวันทามี ความหมายเช่นเดียวกัน	13 (31.70)	4 (09.80)	37 (90.20)	พัฒนาขึ้น (ระดับมาก)
2.	การประนมมือ คือ การยกมือกระพุ่ม อยู่ระหว่างอก	37 (90.20)	2 (04.88)	39 (95.12)	พัฒนาขึ้น (ระดับมาก)
3.	การกราบ คือ การมอบลงที่พื้น พร้อมกับกระพุ่มมือ เป็นกิริยา อาการเคารพขั้นสูง	33 (80.48)	5 (12.19)	36 (87.81)	พัฒนาขึ้น (ระดับมาก)
4.	การกราบพระรัตนตรัยต้องกราบ ด้วยเบญจางคประดิษฐ์	33 (80.48)	2 (04.88)	39 (95.12)	พัฒนาขึ้น (ระดับมาก)
5.	เบญจางคประดิษฐ์ หมายถึง เท้า 2 เข่า 2 หน้าผาก 1	5 (12.19)	-	41 (100)	พัฒนาขึ้น (ระดับมาก)
6.	ท่าเทพพนม คือ นั่งคุกเข่าปลายเท้า ตั้งคว่ำมือพาดไว้เหนือเข่าทั้งสอง	13 (31.70)	1 (02.40)	40 (97.60)	พัฒนาขึ้น (ระดับมาก)
7.	ท่าเทพธิดา คือ นั่งให้เข่าทั้งสองชิด กัน สันเท้าราบหงายฝ่าเท้าหลัง ชนานกับพื้น	38 (92.70)	3 (07.30)	38 (92.70)	พัฒนาขึ้น (ระดับมาก)
8.	คำว่า อัญชลี คือ การประนมมือ ระดับอก	38 (92.70)	-	41 (100)	พัฒนาขึ้น (ระดับมาก)
9.	วันทา คือ การยกมือ ที่ประนมขึ้น จรดหน้าผาก	41 (100)	1 (02.40)	40 (97.60)	พัฒนาขึ้น (ระดับมาก)
10.	การวันทาพระรัตนตรัยต้องยกมือ ประนมจรดหน้าผากหัวนมมือจรด ระหว่างคิ้ว	40 (97.60)	-	41 (100)	พัฒนาขึ้น (ระดับมาก)
11.	อภิวาท การลดมือทั้งสองจากหน้า น้อมตัวไปข้างหน้าก้มลงกราบพร้อม กับทอดมือทั้งสองลงกับพื้นโดยให้ มือขวาแตะพื้นก่อนมือซ้าย	16 (39.10)	2 (04.88)	39 (95.12)	พัฒนาขึ้น (ระดับมาก)

จากตาราง 22 พบว่า เมื่อเปรียบเทียบผลคะแนนการตอบคำถาม ด้านความรู้เกี่ยวกับการแสดงความเคารพพระรัตนตรัย ของนักเรียน ก่อนการพัฒนาและหลังการพัฒนา พบว่า มีความแตกต่างกัน โดยภาพรวม ก่อนการพัฒนา มีความรู้ อยู่ในระดับน้อย และหลังการพัฒนา มีความรู้ อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาผลคะแนนเป็นรายข้อ ก็พบว่า นักเรียนมีระดับความรู้ หลังการพัฒนา มากกว่า ก่อนการพัฒนา ทุกข้อ

ตาราง 23 เปรียบเทียบ ระดับความรู้ การปฏิบัติตนตามหลักพุทธศาสนพิธีของนักเรียน การประเคนของถวายพระภิกษุ ก่อนการพัฒนาและหลังการพัฒนา

ข้อ	การประเคนของถวายพระภิกษุ	ระดับความรู้ คิดเป็นร้อยละ (n=41)			ผลการพัฒนา
		ก่อน ตอบผิด	หลัง ตอบผิด	ตอบถูก เพิ่มขึ้น	
1.	การประเคน คือ วิธีการถวายสิ่งของให้พระภิกษุหรือสามเณรรับถึงมือ	12 (29.30)	3 (07.30)	38 (92.70)	พัฒนาขึ้น (ระดับมาก)
2.	การประเคนนั้นต้องเป็นสิ่งที่ไม่ใหญ่จนเกินไปขนาดที่ตนเองสามารถถือได้เท่านั้น	8 (19.50)	-	41 (100)	พัฒนาขึ้น (ระดับมาก)
3.	การประเคนของฉันและขบเคี้ยวฉันต้องประเคน ตั้งแต่เช้าถึงเที่ยงวัน	13 (31.70)	3 (07.30)	38 (92.70)	พัฒนาขึ้น (ระดับมาก)
4.	การประเคนของให้สงฆ์เว้นจากของฉันและขบเคี้ยว นั้น ถวายได้ทั้งวัน	15 (36.60)	2 (04.88)	39 (95.12)	พัฒนาขึ้น (ระดับมาก)
5.	การประเคน นั้นต้องใช้มือข้างขวาเท่านั้น	15 (36.60)	-	41 (100)	พัฒนาขึ้น (ระดับมาก)
6.	การประเคนของพระภิกษุและสามเณรโดยวิธียื่นก็ได้	16 (39.10)	2 (04.88)	39 (95.12)	พัฒนาขึ้น (ระดับมาก)
7.	การประเคนของต้องแสดงความเคารพนอบน้อมอย่างยิ่ง	36 (87.81)	5 (12.19)	36 (87.81)	พัฒนาขึ้น (ระดับมาก)
8.	การประเคนของให้พระสงฆ์ฉันต้องยกให้พื้นพื้นเสมอ	14 (34.20)	-	41 (100)	พัฒนาขึ้น (ระดับมาก)

จากตาราง 23 พบว่า เมื่อเปรียบเทียบผลคะแนนการตอบคำถาม ด้านความรู้เกี่ยวกับการประเคนของถวายพระภิกษุ ของนักเรียน ก่อนการพัฒนาและหลังการพัฒนา พบว่า มีความแตกต่างกัน โดยภาพรวม ก่อนการพัฒนา มีความรู้ อยู่ในระดับน้อย และหลังการพัฒนา มี

ความรู้ อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาผลคะแนนเป็นรายข้อ ก็พบว่า นักเรียนมีระดับความรู้ หลัง การพัฒนา มากกว่า ก่อนการพัฒนา ทุกข้อ

ตาราง 24 เปรียบเทียบ ระดับความรู้ การปฏิบัติตนตามหลักพุทธศาสนพิธีของนักเรียน การ อารานาศีล อารานาธรรม อารานาพระปริตร ก่อนการพัฒนาและหลังการพัฒนา

ข้อ	การอารานาศีล อารานาธรรม อารานาพระปริตร	ระดับความรู้			ผลการพัฒนา
		คิดเป็นร้อยละ (n=41)			
		ก่อน ตอบผิด	หลัง ตอบผิด	ตอบถูก เพิ่มขึ้น	
1.	การอารานา หมายถึง การเชื่อเชิญ พระภิกษุหรือสามเณรให้ทำพิธีกรรม อย่างใดอย่างหนึ่ง	15 (36.60)	5 (12.19)	36 (87.81)	พัฒนาขึ้น (ระดับมาก)
2.	การอารานาศีล หมายถึง การเชื่อ เชิญพระภิกษุหรือสามเณรให้บอก สิกขาบท 5 ประการหรือ 8 ประการ	12 (29.30)	3 (07.30)	38 (92.70)	พัฒนาขึ้น (ระดับมาก)
3.	การอารานาศีล ไม่ต้องขอกับ พระภิกษุหรือสามเณรก็ได้กระทำ โดยสมาทนด้วยตนเอง	14 (34.20)	5 (12.19)	36 (87.81)	พัฒนาขึ้น (ระดับมาก)
4.	การอารานาพระปริตร หมายถึง การเชื่อเชิญพระภิกษุหรือสามเณร ให้เจริญพุทธมนต์หรือสวดมนต์	15 (36.60)	-	41 (100)	พัฒนาขึ้น (ระดับมาก)
5.	การอารานาพระธรรม หมายถึง การเชื่อเชิญพระภิกษุหรือสามเณร ให้แสดงคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า	33 (80.48)	1 (02.40)	40 (97.60)	พัฒนาขึ้น (ระดับมาก)

จากตาราง 24 พบว่า เมื่อเปรียบเทียบผลคะแนนการตอบคำถาม ด้านความรู้เกี่ยวกับ การอารานาศีล อารานาธรรม อารานาพระปริตร ของนักเรียน ก่อนการพัฒนาและหลังการพัฒนา พบว่า มีความแตกต่างกัน โดยภาพรวม ก่อนการพัฒนา มีความรู้ อยู่ในระดับน้อย และ หลังการพัฒนา มีความรู้ อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาผลคะแนนเป็นรายข้อ ก็พบว่า นักเรียนมี ระดับความรู้ หลังการพัฒนา มากกว่า ก่อนการพัฒนา ทุกข้อ

ตาราง 25 เปรียบเทียบ ระดับความรู้ การปฏิบัติคนตามหลักพุทธศาสนาพิธีของนักเรียน การกรวดน้ำอุทิศ ก่อนการพัฒนาและหลังการพัฒนา

ข้อ	การกรวดน้ำอุทิศ	ระดับความรู้			ผลการพัฒนา
		คิดเป็นร้อยละ (n=41)			
		ก่อนตอบผิด	หลังตอบผิด	ตอบถูกเพิ่มขึ้น	
1.	การกรวดน้ำอุทิศส่วนบุญกุศล คือ การให้ส่วนบุญกุศลที่ตนทำแก่ผู้วายชนม์	34 (82.92)	2 (04.88)	39 (95.12)	พัฒนาขึ้น (ระดับมาก)
2.	การกรวดน้ำอุทิศส่วนบุญกุศล คือ การให้ส่วนบุญกุศลต่อสรรพสัตว์ทุกจำพวก	31 (75.60)	2 (04.88)	39 (95.12)	พัฒนาขึ้น (ระดับมาก)
3.	การกรวดน้ำอุทิศส่วนบุญกุศลนั้น ต้องเทน้ำลงภาชนะรองเสมอ	13 (31.70)	1 (02.40)	40 (97.60)	พัฒนาขึ้น (ระดับมาก)
4.	ขณะกรวดน้ำต้องใช้น้ำที่สะอาดที่ปากภาชนะกรวดน้ำด้วย	12 (29.30)	5 (12.19)	36 (87.81)	พัฒนาขึ้น (ระดับมาก)
5.	ขณะกรวดน้ำอุทิศนั้นให้อธิษฐานแก่ส่วนบุญกุศลให้ผู้ที่ล่วงลับ	36 (87.81)	-	41 (100)	พัฒนาขึ้น (ระดับมาก)
6.	เมื่อเสร็จพิธีแล้วให้นำน้ำที่กรวดแล้วไปเททิ้งที่บ่อน้ำ	8 (19.50)	-	41 (100)	พัฒนาขึ้น (ระดับมาก)
7.	การอุทิศส่วนบุญกุศลนั้นสามารถใช้วิธีอธิษฐานในใจ ไม่ต้องใช้น้ำ ก็ได้	15 (36.60)	1 (02.40)	40 (97.60)	พัฒนาขึ้น (ระดับมาก)
8.	การอุทิศส่วนบุญกุศลนั้นต้องกระทำต่อหน้าพระภิกษุสงฆ์ เท่านั้น	14 (34.20)	5 (12.19)	36 (87.81)	พัฒนาขึ้น (ระดับมาก)
9.	การทำบุญกุศลนั้น จำเป็นต้องกรวดน้ำอุทิศเสมอ	6 (14.60)	1 (02.40)	40 (97.60)	พัฒนาขึ้น (ระดับมาก)

จากตาราง 25 พบว่า เมื่อเปรียบเทียบผลคะแนนการตอบคำถาม ด้านความรู้เกี่ยวกับการกรวดน้ำอุทิศ ของนักเรียน ก่อนการพัฒนาและหลังการพัฒนา พบว่า มีความแตกต่างกัน โดยภาพรวม ก่อนการพัฒนา มีความรู้ อยู่ในระดับน้อย และหลังการพัฒนา มีความรู้ อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาผลคะแนนเป็นรายข้อ ก็พบว่า นักเรียนมีระดับความรู้ หลังการพัฒนา มากกว่า ก่อนการพัฒนา ทุกข้อ

2. ปัญหาการปฏิบัติตนตามหลักพุทธศาสนพิธี ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนอนุบาลเสนาไห้ อำเภอเสนาไห้ จังหวัดสระบุรี

ผู้วิจัย ดำเนินการจำแนกตามกรอบแนวคิดในการวิจัย คือ 1) การแสดงความเคารพพระรัตนตรัย 2) การประเคนของถวายพระภิกษุ 3) การอาราธนาศีล อาราธนาธรรม อาราธนาพระปริตร 4) การกรวดน้ำอุทิศ ซึ่งมีรายละเอียด ปรากฏผลดังตาราง 26

ตาราง 26 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานระดับปัญหา การปฏิบัติตนตามหลักพุทธศาสนพิธีของนักเรียน ก่อนการพัฒนาและหลังการพัฒนา

ข้อ	รายการ	ก่อนการพัฒนา			หลังการพัฒนา			ผลการพัฒนา
		ระดับปัญหา		แปลผล	ระดับปัญหา		แปลผล	
		\bar{X}	S.D.		\bar{X}	S.D.		
1.	การไหว้พระสวดมนต์	1.85	0.65	ปานกลาง	1.75	0.66	ปานกลาง	ปัญหาลดลง
2.	ประนมมือไหว้เมื่อพบพระภิกษุหรือสามเณร	2.41	0.70	ปานกลาง	1.82	0.66	ปานกลาง	ปัญหาลดลง
3.	ประนมมือเมื่อคุยกับพระภิกษุสามเณรทุกครั้ง	2.82	0.77	มาก	1.73	0.67	ปานกลาง	ปัญหาลดลง
4.	แสดงความเคารพพระรัตนตรัย โดยวิธีการกราบแบบเบญจางคประดิษฐ์	2.53	0.83	มาก	1.68	0.64	ปานกลาง	ปัญหาลดลง
5.	อาราธนาพระภิกษุหรือสามเณรให้บอกศีล 5	2.90	0.76	มาก	1.68	0.64	ปานกลาง	ปัญหาลดลง
6.	อาราธนาพระปริตรเพื่อให้พระสงฆ์เจริญพุทธมนต์	2.85	0.79	มาก	1.68	0.64	ปานกลาง	ปัญหาลดลง
7.	อาราธนาพระธรรม เพื่อให้พระภิกษุสามเณรแสดงธรรม	3.07	0.84	มาก	1.70	0.78	ปานกลาง	ปัญหาลดลง
8.	ประเคนภัตตาหารแก่สามเณร	2.75	0.79	มาก	1.75	0.76	ปานกลาง	ปัญหาลดลง
9.	ประเคนจตุปัจจัยไทยธรรม	2.65	0.85	มาก	1.82	0.83	ปานกลาง	ปัญหาลดลง
10.	กรวดน้ำอุทิศส่วนบุญกุศลให้แก่ผู้ที่วายชนม์ไปแล้ว	2.19	0.84	ปานกลาง	1.70	0.64	ปานกลาง	ปัญหาลดลง
11.	ทำบุญทุกครั้งกรวดน้ำอุทิศ	2.19	0.81	ปานกลาง	1.73	0.74	ปานกลาง	ปัญหาลดลง

ตาราง 26 (ต่อ)

ข้อ	รายการ	ก่อนการพัฒนา			หลังการพัฒนา			ผลการพัฒนา
		ระดับปัญหา		แปลผล	ระดับปัญหา		แปลผล	
		\bar{X}	S.D.		\bar{X}	S.D.		
12.	เมื่อกรวดน้ำอุทิศนั้น กรวดน้ำโดยใช้เป็นภาษาบาลี	2.95	0.89	มาก	2.14	0.85	ปานกลาง	ปัญหาลดลง
13.	เมื่อกรวดน้ำอุทิศนั้นใช้วิธีการโดยอธิษฐานในใจอย่างเดียว	2.36	0.96	ปานกลาง	2.19	0.81	ปานกลาง	ปัญหาลดลง
	ภาพรวม	2.57	0.80	มาก	1.79	0.71	ปานกลาง	ปัญหาลดลง

จากตาราง 26 พบว่า หลังการพัฒนา เกี่ยวกับการปฏิบัติตนตามหลักพุทธศาสนพิธีของนักเรียน มีความแตกต่างกัน โดยภาพรวม มีปัญหาลดลง อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 1.79$, S.D. = 0.71) ก่อนการพัฒนา มีปัญหาลดลง อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 2.57$, S.D. = 0.80) และเมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยเป็นรายข้อ ก็พบว่า ส่วนใหญ่ นักเรียนมีปัญหาลดลง ทุกข้อ

3. การสังเกต เกี่ยวกับทักษะการปฏิบัติตน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ตามหลักพุทธศาสนพิธี ระหว่างก่อนและหลัง เข้ารับการพัฒนาศีกอบรม

ผู้วิจัย ดำเนินการจำแนกตามกรอบแนวคิดในการวิจัย คือ 1) การแสดงความเคารพพระรัตนตรัย 2) การประเคนของถวายพระภิกษุ 3) การอาราธนาศีล อาราธนาธรรม อาราธนาพระปริตร 4) การกรวดน้ำอุทิศ ซึ่งมีรายละเอียด ปรากฏผลดังตาราง 27

ตาราง 27 จำนวนคะแนนและค่าร้อยละ เกี่ยวกับทักษะการปฏิบัติตนของนักเรียน

ข้อ	รายการสังเกตด้านทักษะการปฏิบัติตนของนักเรียนตามหลักพุทธศาสนพิธี	ทักษะการปฏิบัติตนของนักเรียน	
		ของนักเรียน	ร้อยละ
การเคารพพระรัตนตรัย			
1.	การเตรียมความพร้อมก่อนเคารพพระรัตนตรัย (นั่ง)	38	92.62
2.	การ จุดธูปเทียนที่โต๊ะหมู่บูชา	35	85.36
3.	การกล่าวคำบูชาพระรัตนตรัย	41	100.00
4.	การพนมมือในท่า (อัญชลี)	41	100.00

ตาราง 27 (ต่อ)

ข้อ	รายการสังเกตด้านทักษะการปฏิบัติตนของนักเรียน ตามหลักพุทธศาสนพิธี	ทักษะการปฏิบัติตน	
		ของนักเรียน ถูกต้อง	ร้อยละ
การเคารพพระรัตนตรัย			
5.	การไหว้ในท่า (วันทา)	41	100.00
6.	การน้อมลงกราบ ในท่า (อภิวัต)	41	100.00
7.	การทำความเคารพพระรัตนตรัย ตามแบบองค์ห้า	39	95.12
การอาราธนาศีลห้า			
1.	การเตรียมความพร้อมก่อนอาราธนาศีลห้า	41	100.00
2.	การกล่าวคำอาราธนาศีลห้า ได้ถูกต้องตามแบบ	41	100.00
3.	การ (ตั้งนะโม 3 จบ) ก่อนรับศีลห้าพร้อม ๆ กัน	41	100.00
4.	การออกเสียงอักขระพร้อมเพรียงถูกต้องชัดเจนทุกข้อ	41	100.00
5.	การหยุดตามคำจบประโยค ในการอาราธนาศีลห้า	41	100.00
6.	การรับศีลห้าในแต่ละข้อกล่าวถูกต้องพร้อม ๆ กัน	41	100.00
การอาราธนาพระปริตร			
1.	การเตรียมความพร้อมก่อนการอาราธนาพระปริตรพร้อมกัน	41	100.00
2.	การกล่าวคำอาราธนาพระปริตรได้ถูกต้อง	38	92.62
3.	การหยุดตามคำจบประโยค ในการอาราธนาพระปริตร	38	92.62
4.	การกล่าวคำอาราธนาพระปริตรได้ถูกต้องทุกคำประโยค	38	92.62
5.	การเริ่มต้นอาราธนาพร้อม ๆ กัน หยุดพร้อม ๆ กัน	38	92.62
การอาราธนาธรรม			
1.	การเตรียมความพร้อมก่อนการอาราธนาธรรม	41	100.00
2.	การกล่าวคำอาราธนาธรรม ได้ถูกต้องตามแบบ	41	100.00
3.	การ (ตั้งนะโม 3 จบ) ก่อนการอาราธนาธรรมพร้อม ๆ กัน	41	100.00
4.	การออกเสียงอักขระพร้อมเพรียงถูกต้องชัดเจนทุกข้อ	41	100.00
5.	การหยุดตามคำจบประโยค ในการอาราธนาธรรม	39	95.12
6.	การอาราธนาธรรมในแต่ละข้อกล่าวถูกต้องพร้อม ๆ กัน	35	85.36
การประเคนของถวายพระภิกษุสงฆ์ (สำหรับชายและหญิง)			
1.	การเตรียมความพร้อมก่อนประเคนของพระสงฆ์	41	100.00
2.	การถวายเครื่องไทยธรรมถูกต้องตามแบบ (ชายและหญิง)	41	100.00
3.	การวางของถูกต้องตามแบบศาสนพิธี (ชายและหญิง)	41	100.00
4.	การยกของวางลง (ชายและหญิง)	41	100.00
5.	ตอนจบของการประเคนของพระสงฆ์ปฏิบัติได้ถูกต้อง	41	100.00

ตาราง 27 (ต่อ)

ข้อ	รายการสังเกตด้านทักษะการปฏิบัติตนของนักเรียน ตามหลักพุทธศาสนพิธี	ทักษะการปฏิบัติตน	
		ของนักเรียน ถูกต้อง	ร้อยละ
การกรวดน้ำอุทิศ			
1.	การเตรียมความพร้อมก่อนการกรวดน้ำอุทิศ	41	100.00
2.	การกล่าวคำในการกรวดน้ำอุทิศ	39	95.12
3.	การจับภาชนะกรวดน้ำอุทิศ	41	100.00
4.	การเทน้ำลงในภาชนะให้หมดลงตรงตามแบบศาสนพิธี	41	100.00
5.	การเทน้ำอุทิศ	39	95.12
6.	การเสร็จพิธีกรวดน้ำปฏิบัติตนได้ถูกต้อง	41	100.00
7.	การนำน้ำที่กรวดไปเทลงในสถานที่เหมาะสม	39	95.12

จากตาราง 27 พบว่า หลังการพัฒนาทักษะการปฏิบัติตนตามหลักพุทธศาสนพิธีของนักเรียน โดยภาพรวม มีการปฏิบัติตนตามหลักพุทธศาสนพิธี ถูกต้องตามกระบวนการพัฒนาฝึกอบรมทุกๆ รายการ คิดเป็นร้อยละ 85-100 และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า นักเรียนมีทักษะการปฏิบัติตน อยู่ในระดับมาก

สรุปบันทึกการสังเกต พบว่า

1. นักเรียนส่วนใหญ่ สามารถปฏิบัติตามหลักพุทธศาสนพิธี ได้อย่างถูกต้อง
2. นักเรียนส่วนใหญ่สามารถปฏิบัติตามหลักพุทธศาสนพิธี ตามกระบวนการขั้นตอนของพัฒนาการฝึกอบรมตามโครงการ ได้อย่างถูกต้องทุกเรื่อง
3. นักเรียนส่วนใหญ่ มีความสนใจและตั้งใจ ในการปฏิบัติตามหลักพุทธศาสนพิธี ให้ได้ตามกระบวนการขั้นตอนของพัฒนาการฝึกอบรมตามโครงการ ปรากฏดังภาพ 7

ภาพ 7 วิทยากรผู้ช่วยวิจัย ทำการสังเกตด้านทักษะการปฏิบัติตนของนักเรียนตามโครงการ